

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Vloga trgovinske in naložbene politike EU za izboljšanje gospodarske uspešnosti EU**(mnenje na lastno pobudo)**

(2020/C 47/06)

Poročevalec: **Jonathan PEEL**Poročevalka: **Tanja BUZEK**

Sklep plenarne skupščine	24.1.2019
Pravna podlaga	člen 32(2) poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja mnenja strokovne komisije	3.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	155/4/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 Trgovina in naložbe so za EU bistvenega pomena, nenazadnje zato, ker se lahko z njimi poveča njena lastna gospodarska uspešnost „doma“. Vsako sedmo delovno mesto v EU je odvisno od izvoza in glede na pričakovanja, da bo 90 % globalne gospodarske rasti v naslednjih 10 do 15 letih ustvarjene zunaj Evrope, si mora EU prizadevati, da v čim večji meri izkoristi možnosti, ki se odpirajo, in po nepotrebnem ne izgublja na račun tekmecev iz tretjih držav.

1.1.1 Trgovinska in naložbena politika EU je danes deležna veliko večjega analiziranja in političnega preučevanja kot v preteklosti. S pomembnimi političnimi dogodki, kot so naraščanje populizma, posledice brexita za trgovino in ukrepi na področju trgovine z industrijskimi proizvodi, ki jih je uvedla sedanja ameriška administracija, se je v ospredju znašla zaskrbljenost zaradi nepravičnih trgovinskih sporazumov in poglobila politična negotovost. Namen mnenja je preučiti, kaj mora EU narediti „doma“, da bi zagotovila, da se s pravično trgovino spodbuja pravična porazdelitev njenih koristi. EU mora doseči zadostno notranje soglasje, da se bo lahko še naprej pogajala o koristnih in dinamičnih trgovinskih sporazumih po svetu. V ta namen se mora zavzemati za napreden trgovinski program, ki temelji na varstvu temeljnih okoljskih, socialnih in potrošniških standardov in pravic.

1.1.2 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) želi Evropsko komisijo in Parlament v novi sestavi spomniti na priporočila, ki jih je podal v vrsti novjših ključnih mnenj o trgovinski in naložbeni politiki EU ⁽¹⁾. Zavzema se za to, da se vključijo v vse nove trgovinske strategije. Cilj tega mnenja je osredotočiti se na tisto, kar mora EU narediti „doma“, da bo pripravljena, hkrati pa obravnavati obstoječe trgovinske spore in zagotoviti potrebne zaščitne ukrepe.

1.2 Po mnenju EESO je kot prvo bistveno, da EU zagotovi nemoteno in pravično delovanje notranjega trga in euroobmočja. Petina vseh delovnih mest v EU, povezanih z izvozom ⁽²⁾, je v državi članici, ki ni država članica izvoznika, kar je med drugim posledica rasti dobavnih verig, t. i. „učinka prelivanja“.

⁽¹⁾ Našteta so v večini opomb od devete opombe dalje.

⁽²⁾ Publikacija GD za trgovino, november 2018.

1.2.1 Ta cilj mora zajeti najrazličnejše ločene politike, od prometa in energije do boljše integracije storitev ter zagotavljanja pravno trdnega in družbeno zaščitenega okvira za razvoj digitalizacije in umetne inteligence. Vključevati mora tudi uravnotežene predpise in politike EU za krepitev pogojev, ki podjetjem pomagajo prevzeti vodstvo v razvoju in uporabi novih tehnologij, ki ohranjajo konkurenčnost, ob hkratnem zagotavljanju rasti in dostojnih delovnih mest v okviru pravičnega prehoda.

1.2.2 Za krepitev položaja EU na svetu so ključne uspešne raziskave in inovacije. EESO zato novo Komisijo poziva, naj si čim bolj prizadeva za to, da Obzorje Evropa postane učinkovit, odporen in zanesljiv naslednik programa Obzorje 2020. Tudi za zagotovitev visoke kakovosti izobraževanja in dostopa do poklicnega in drugega usposabljanja bodo potrebna velika prizadevanja, zlasti državljan ob polnem sodelovanju socialnih partnerjev.

1.2.3 Bistvenega pomena je tudi spodbujanje in razvoj znanja in spretnosti ljudi. Po mnenju EESO je treba posebno pozornost posvetiti pomoči za lahko usvajanje posameznih spretnosti prek vseživljenjskega učenja, večjega poudarka na večjezičnosti in zlahka prilagodljivih programih usposabljanja, namesto da bi neuspešno poskušali ljudi spremeniti v boljše računalnike.

1.3 V vsa področja politike bi bilo treba vključiti tudi potrebe in potencial malih in srednjih podjetij (MSP), da bi jim pomagali pri dostopu do financiranja in drugih virov ter podprli njihovo zmožnost spreminjanja. Kot je Evropska komisija zapisala v sporočilu „Trgovina za vse“⁽³⁾ iz leta 2015, več kot 600000 MSP, ki zaposlujejo več kot 6 milijonov ljudi, neposredno ustvari za tretjino izvoza EU.

1.4 Glede operativne plati trgovine EESO ponavlja svoj poziv EU, naj pri podpiranju Svetovne trgovinske organizacije (STO) prevzame vodilno vlogo v svetu in spodbuja pravila za uresničitev napredne, pravične in trajnostne trgovinske politike. Še naprej mora tesno sodelovati z drugimi pri reformi STO, nenazadnje zato, da se vzpostavijo pravila, zaradi katerih bodo države spoštovale in izvajale cilje trajnostnega razvoja. EU in države članice bi morale v vseh različnih strukturah odborov STO uporabiti svoj vpliv in zmožnosti zagovorništva, zlasti pri novih področjih kot npr. trgovina in dostojno delo. Odprt mednarodni trgovinski sistem, ki temelji na pravilih in zagotavlja visoke standarde na področju okolja, varnosti in dela, je bistven za povečanje poslovnih priložnosti in poštenih trgovinskih pogojev za evropska podjetja v primerjavi z njihovimi tekmeci.

1.5 Po mnenju EESO je bistveno, da trgovinska in naložbena politika EU obravnava vse pomembnejše posledice odpiranja trga ter čim bolj omeji negativne učinke, vključno s socialnimi in prehodnimi stroški. Evropski sklad za prilagoditev globalizaciji mora v vsakem večletnem finančnem okviru zagotoviti zadostno financiranje za kritje negativnih trgovinskih posledic, vse omejujoče pogoje in merila za njegovo uporabo pa je treba ponovno preučiti.

1.5.1 Pri celovitejših trgovinskih pogajanjih je več možnosti, da se na občutljivih področjih pojavijo konflikti: vse takšne spore je treba učinkovito reševati. Med temi je lahko ogrožanje visokih standardov, zlasti glede varnosti hrane, varstva potrošnikov, dostojnih delovnih pogojev in zavarovanja javnih storitev ali izvrševanja trajnostnih trgovinskih pravic, kar je bilo podrobno obravnavano v več že sprejetih mnenjih. EESO želi znova poudariti, da v trgovinskih sporazumih ne sme biti določb, ki bi lahko omejile manevrski prostor vlad, da z javnimi politikami regulirajo, kot se jim zdi ustrezno.

1.5.2 EESO poleg tega poziva novo Komisijo, naj znova potrdi svoje horizontalne določbe za čezmejni pretok podatkov in za varstvo osebnih podatkov v trgovinskih in naložbenih sporazumih EU.

1.5.3 EU je v edinstvenem položaju, da prevzame vodilno vlogo na področju potrebne skrbnosti. EESO poziva Komisijo, naj predlaga evropsko zakonodajo za to področje. Ponavlja svoje prepričanje, da je zagotavljanje odgovornega ravnanja podjetij prek trgovinske politike pomembno za okrepitev svetovnega trgovinskega položaja EU in za podporo trajnosti, nenazadnje s spodbujanjem podjetij, da prevzamejo odgovornost za učinek, ki ga imajo na družbo. Zavzema se tudi za to, da se v trgovinskih sporazumih zahteva polno sodelovanje vlad na nacionalni in lokalni ravni.

1.5.4 EESO meni, da je za boljše razumevanje gonilnih sil trgovine in naložb ter njihovega gospodarskega učinka nujna bolj temeljita politična razprava o njihovi vlogi. EU se mora pri ocenjevanju politik bolj osredotočiti na oceno elementov kakovosti trgovinskih sporazumov, pri tem pa morata v polni meri sodelovati civilna družba in EESO. Potreben je širši sklop kazalnikov, pri čemer je treba odprtega duha preučiti tudi alternativne modele; pred začetkom pogajanj je treba opraviti ocene učinka. V primernih časovnih presledkih bi bilo treba opraviti tudi bolj celovito študijo globalnega učinka trgovine.

(³) COM(2015) 497 final.

1.5.5 EESO znova poziva, da se mora Evropska služba za zunanje delovanje (ESZD) bolj zavedati trgovine. Trgovina je vse pomembnejši element tako z geopolitičnega vidika kot v okviru gospodarske diplomacije, kljub temu pa so trgovinske zadeve očitno izpadle iz nedavnega skupnega sporočila „Povezovanje Evrope in Azije – gradniki strategije EU“⁽⁴⁾. EESO ponavlja tudi svoj poziv za tesnejše, bolj skladno in pregledno prečno sodelovanje med GD za trgovino in drugimi generalnimi direktorati, zlasti DEVCO in EMPL.

1.6 EESO se zavzema za bistveno poglobitev dialoga s civilno družbo o trgovinski in naložbeni politiki v vseh fazah pogajanj in po njih, okrepiti pa bi bilo treba tudi njegovo vlogo spremljanja. Ta dialog je treba razvijati na podlagi dodatne preglednosti in stalnega izboljševanja, saj pogajanja in sporazumi postajajo vse bolj zapleteni, nenazadnje zaradi ciljev trajnostnega razvoja, Pariškega sporazuma in prizadevanj za prehod na krožno gospodarstvo.

1.7 EESO želi ponoviti tudi svoje priporočilo, da je treba večstranski pristop h kmetijstvu ponovno preučiti in oživiti, pa tudi, da je EU v dobrem položaju, da pri tem prevzame vodilno proaktivno vlogo in hkrati promovira okoljske, socialne in širše standarde trajnostnega razvoja v skladu s cilji trajnostnega razvoja. EU tudi ne sme preveč popuščati na področju kmetijstva, saj bi tako ogrozila domačo proizvodnjo.

1.8 EESO je predvsem pozdravil poudarek, ki je bil v sporočilu „Trgovina za vse“ dan trajnostnemu razvoju, zlasti glede človekovih in socialnih pravic in okolja, ter vključitev poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju v vse trgovinske sporazume nove generacije. Ti morajo imeti osrednjo vlogo pri promociji trgovinske in naložbene politike EU. Za uresničitev teh zavez, nenazadnje za zagotovitev enakih konkurenčnih pogojev za evropska podjetja v tujini, je zdaj bistvena učinkovita izvršljivost.

1.8.1 EESO pozdravlja nedavno napoved nove predsednice Komisije o predlaganem imenovanju nove odgovorne osebe za trgovino, ki bo poročala komisarju za trgovino in bo pristojna za spremljanje in izboljšanje spoštovanja trgovinskih sporazumov⁽⁵⁾. Pozivamo, naj se osebi, ki bo opravljala to novo funkcijo, podelijo široke pristojnosti z enako težo in učinkovitostjo za pregledovanje vseh obveznosti iz prostotrgovinskih sporazumov, zlasti tistih, ki se nanašajo na trajnostni razvoj. To mora vključevati objektivni postopek odločanja na podlagi pravočasnih in učinkovito uvedenih preiskav, podprt z ustreznimi viri. V njem morajo imeti jasno vlogo priznani deležniki, tako pri vlaganju pritožb kot tudi sodelovanju v morebitnih nadaljnjih javnih predstavitev. Poleg tega je potrebno temeljito poročanje Evropskemu parlamentu in Svetu, pri čemer je treba poskrbeti za dobro opredeljeno vlogo EESO in ustreznih notranjih svetovalnih skupin ter stalno vključevanje civilne družbe.

1.8.2 EESO je že priporočil, da bi morali vsi prihodnji mandati za poglavja o trgovini in trajnostnem razvoju vsebovati posebno klavzulo o promociji ciljev trajnostnega razvoja in da bi morali zdaj, po sprejetju Pariškega sporazuma, med vrednote EU uvrstiti tudi boj proti segrevanju planeta. Tudi prehod na nizkoogljično krožno gospodarstvo mora biti eden od osrednjih dejavnikov, vključenih v vse pogajalske mandate EU.

1.8.3 Dejanski prehod na ogljično nevtravno gospodarstvo EU do leta 2050 bo precejšen izziv. To bo imelo daljnosežne posledice za razvoj trgovinske politike, odločitve glede trgovine pa bodo povratno močno vplivale na podrobnosti izvajanja tega prehoda, tako v EU kot na svetovni ravni. Tudi zagotovitev pravičnega prehoda na tem področju je treba pomembno vključiti v vse prihodnje trgovinske politike, prakse in pogajanja.

1.8.4 Večji trgovinski tokovi bodo pomenili dodatno povečanje prometa, pri katerem so emisije toplogrednih plinov že zdaj visoke. EESO se zato zavzema za to, da vsi načini prevoza postanejo del okrepljene trajnostne in pravične prometne politike in da se vzpostavi jasna politična povezava med trgovino in prometom, nenazadnje pri uresničevanju relevantnih zavez glede ciljev trajnostnega razvoja.

1.8.5 EESO poziva tudi, da EU pri prizadevanjih za prehod na krožno gospodarstvo pozorno spremlja vprašanja, ki zadevajo glavne evropske panoge, ki so intenzivne glede na porabo virov in energije, se zavzema za preprečevanje selitve virov CO₂ in naložb ter podrobno preuči možnost blažitve posledic s prilagoditvenimi ukrepi na mejah, ki so skladni s pravili STO.

⁽⁴⁾ JOIN(2018) 31 final.

⁽⁵⁾ Poslanica novoizvoljene predsednice Komisije Ursule von der Leyen kandidatu za komisarja za trgovino Philu Hoganu, 10. september 2019.

2. Ozadje mnenja

2.1 Trgovina in naložbe so za EU bistvenega pomena, saj se lahko tako poveča lastna gospodarska uspešnost „doma“. V sporočilu „Trgovina za vse“⁽⁶⁾ je Komisija poudarila, da je od izvoza iz EU odvisnih več kot 30 milijonov delovnih mest, tj. vsako sedmo, pričakuje pa se tudi, da bo 90 % svetovne gospodarske rasti v naslednjih 15 letih ustvarjene zunaj Evrope. Priznati je treba pomen izboljšanja lastne gospodarske uspešnosti prek trgovine, vendar pa se EU ne more zanašati zgolj na izvozno usmerjen model. Enak pomen je treba dati povečanju notranjega povpraševanja z javnimi in zasebnimi naložbami in porabo.

2.1.1 EU, ki ustvari za šestino svetovnega uvoza in izvoza, je največja izvoznica industrijskih izdelkov in storitev na svetu, hkrati pa je največji izvozni trg za okrog 80 držav. Industrija, hrbtenica evropskega gospodarstva, ustvari za 80 % izvoza EU, ob tem pa zagotavlja pomembne zasebne inovacije in visokokvalificirana delovna mesta. Kot je Komisija navedla v sporočilu „Trgovina za vse“, se je „[delež] uvoza v izvozu EU [...] od leta 1995 povečal za več kot polovico“, kar še potrjuje ključno vlogo podjetij in industrije ter dinamične in proaktivne trgovinske politike.

2.1.2 Od izvoza EU je zdaj odvisnih kar 36 milijonov delovnih mest v EU⁽⁷⁾, kar je za dve tretjini in 1,5 bilijona EUR več kot leta 2000, pri čemer je EU ohranila svoj „delež v svetovnem izvozu blaga“ (15 %); delež Kitajske se je povečal, deleža ZDA in Japonske pa sta se sorazmerno zmanjšala. Komisija poudarja, da so delavci na delovnih mestih v dejavnostih, povezanih z izvozom, „nadpovprečno plačani“ in da imajo ta delovna mesta v vseh državah članicah EU pomemben delež.

2.1.3 V nasprotju s trgovino z blagom so pri trgovini s storitvami večje možnosti, da se ustvari negativni pritisk na plače. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) v nedavnem poročilu⁽⁸⁾ opozarja, da so storitve velik del proizvodne industrije in da se tuji delež takšnih storitev povečuje. Podjetja vse bolj razmišljajo o tem, ali bi sama opravljala storitve ali bi jih kupila pri zunanjih izvajalcih. V primeru preselitve proizvodnje v države z nižjimi stroški dela je vprašanje selitev delovnih mest še posebej pereče.

2.1.4 Brexit utegne postati kritični dejavnik prihodnjih trgovinskih odnosov EU in nadaljevanja trgovinskih tokov, ki so prosti carin in ovir. Izstop trgovinsko močne države z enotnega trga lahko vpliva na ravnovesje trgovinske politike EU in ustvari precejšen izziv, če mu bodo sledile odločne poteze Združenega kraljestva za deregulacijo, vključno z znižanjem standardov in pravic. Bistveno je, da se EU potruzi in bori proti vsem morebitnim poskusom Združenega kraljestva, da konkurira po nepoštenih pogojih. Sporazum med EU in Združenim kraljestvom, s katerim se ohranjajo visoki standardi in pravice, je bistvenega pomena.

2.2 Veliko dejavnikov skupaj ustvarja skokovito svetovno povpraševanje po blagovni menjavi in, vse pogosteje, tudi po storitvah. Do sredine stoletja naj bi na svetu živelo 9–10 milijard ljudi. Zaradi hitre industrializacije in urbanizacije več kot polovica svetovnega prebivalstva zdaj prvič živi v večjih in manjših mestih, kjer so ljudje bolj odvisni drug od drugega kot na podeželju, kjer je družba bolj usmerjena v samooskrbo.

2.2.1 Ocenjujejo, da utegne do leta 2030 kar do 2 milijardi več ljudi prejemati srednje visoke dohodke, zlasti v državah, kot so Kitajska, Indija, Kenija, Čile in Indonezija. Ti bodo zahtevali in si lahko privoščili (številni prvič v življenju) veliko bolj raznoliko izbiro hrane, oblačil, naprav, motornih vozil in drugih predmetov potrošnje.

2.2.2 Vse večji trgi pa niso edini razlog povečanja trgovinskih tokov. V današnjem svetu so dejavnosti mednarodnih podjetij vse pogosteje organizirane vzdolž globalnih vrednostnih verig. V analizi teh strategij je OECD⁽⁹⁾ opisal, kako so davčne strategije, obseg (koncentracija podjetij narašča), tehnološko strokovno znanje in diverzifikacija dejavnosti ključni dejavniki svetovne trgovine. Digitalizacija gospodarstva je tudi zabrisala tradicionalne meje. Mednarodna podjetja se poleg tega vse bolj zanašajo na nelastniške odnose (strateška partnerstva, zunanje izvajanje). Strukture skupin so zato bolj zapletene kot kdaj prej in poslovna praksa se spreminja. Zato bo morda treba prilagoditi tudi trgovinsko in naložbeno politiko.

⁽⁶⁾ Glej opombo 3.

⁽⁷⁾ In še 20 milijonov zunaj Evrope.

⁽⁸⁾ OECD Trade Policy Papers, št. 226 (2019), *Offshoring of services functions and labour market adjustments*, Pariz.

⁽⁹⁾ OECD Trade Policy Papers, št. 227 (2019), *Micro-Evidence on Corporate Relationships in Global Value Chains: The Role of Trade, FDI and Strategic Partnerships*, Pariz.

2.3 Pomembna priložnost za izvoznike EU izvira iz prednosti EU, zlasti proizvodnje z dodano vrednostjo ali dražjih in naprednejših tržnih izdelkov in storitev ter okrog 70 preferenčnih trgovinskih sporazumov EU, ki so že v veljavi na petih celinah, in pomembnih pogajanj, ki še potekajo. Alternativa bi bila zgolj opazovati, kako te možnosti izkoristijo konkurenčni izvozniki, bodisi tisti v drugih razvitih državah bodisi tisti iz gospodarstev v vzponu. Med pomembnimi nedavnimi dogodki na tem področju so revidirano čezpaciško partnerstvo in druga obsežna trgovinska pogajanja na azijsko-pacifiškem območju.

3. Ključni osnovni elementi v podporo blaginji v EU, povezani s trgovino

3.1 Pomen, ki ga ima enotni trg za trgovino EU, lepo ponazarja t. i. „učinek prelivanja“: petina vseh delovnih mest v EU, povezanih z izvozom, je v državi članici, ki ni država članica izvoznika. Nemški izvoz, na primer, podpira 6,8 milijona delovnih mest v Nemčiji, pa tudi 1,6 milijona delovnih mest v drugih državah članicah EU. To je predvsem posledica rasti v dolgih dobavnih verigah, ne samo v Evropi, ampak tudi po svetu, kjer lahko nedokončani izdelki večkrat prečkajo mejo, zlasti v avtomobilski industriji. Brexit je to dejstvo izpostavil: z izvozom iz EU, iz drugih držav članic, je povezanih 650000 delovnih mest v Združenem kraljestvu. Po podatkih Komisije ⁽¹⁰⁾ imajo od tega največ koristi Češka republika, Slovaška in Poljska.

3.1.1 Pomembna dejavnika za ohranitev delovnih mest, povezanih z izvozom, in njihovo povečanje sta torej nemoteno in pravično delovanje notranjega trga in euroobmočja. Še vedno je bistvena nadaljnja integracija enotnega trga in euroobmočja, vključno s področjem energetike in nemoteno delujočim prometnim sistemom, ter omogočanje pravične mobilnosti delavcev.

3.1.2 Ključna je tudi boljša integracija tokov storitev in podatkov; slednje mora potekati ob polnem spoštovanju pravil EU o zasebnosti podatkov, nenazadnje zato, ker se enotni trg vse bolj digitalizira. Tudi za zdrav digitalni ekosistem so potrebne politike, po katerih so lahko podatki v javno korist in ustvarjajo možnosti za razvoj digitalnih storitev v javnem interesu.

3.1.3 V mnenju o *reformi STO* je EESO pozval, „naj bodo vse prihodnje mnogostranske pobude o pretoku podatkov popolnoma skladne s horizontalnimi določbami EU o čezmejnem pretoku podatkov in o varstvu podatkov v trgovini in naložbenih sporazumih EU“ ⁽¹¹⁾. Novo Komisijo je tudi pozval, naj znova potrdi, da se o tej osnovni zavezi ni mogoče pogajati.

3.2 Nagel razvoj digitalizacije in umetne inteligence bo skupaj z demografskimi spremembami in prehodom na nizkoogljično krožno gospodarstvo radikalno preoblikoval družbo. Podjetja imajo vodilno vlogo pri ustvarjanju inovacij in novih tehnologij, vloga vlade pa je zagotoviti zakonodajni okvir za pravičen prehod in načela za zavezujoča etična pravila glede umetne inteligence.

3.2.1 Raziskave in inovacije, ki jih vodi industrija, podprte pa so z visokokakovostnim izobraževanjem in podjetništvom, so bistvene za ohranitev položaja EU na čelu napredka. Ena od glavnih prednostnih nalog nove Komisije mora biti zagotoviti, da Obzorje Evropa postane učinkovit in zanesljiv naslednik programa Obzorje 2020. EU se mora osredotočiti tudi na pomoč podjetjem za izboljšanje njihove konkurenčnosti, tako notranje kot mednarodne, in pri razvoju in uporabi novih tehnologij. Inovacije spodbujajo tudi pilotni projekti in sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem ter akademskim svetom.

3.2.2 Tehnološke spremembe in razvoj terjajo hitro spreminjanje znanja in spretnosti, kjer se vrzeli pojavijo naglo in nepričakovano, najpogosteje pa na tehničnih področjih, zlasti na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike.

3.2.3 Spodbujanje in razvoj človeških znanj in spretnosti ter širša večjezičnost so ravno toliko pomembni kot večji poudarek na dostopu do poklicnega usposabljanja, preusposabljanja in vseživljenjskega učenja.

3.2.4 Za zmanjšanje te vrzeli v znanju in spretnostih je treba zagotoviti, da so sistemi usposabljanja dovolj prožni in da se lahko zlahka odzivajo na prihodnje potrebe. Za to bodo torej potrebna precejšnja prizadevanja držav članic, pri čemer morajo imeti bistveno vlogo tudi socialni partnerji.

⁽¹⁰⁾ Glej opombo 2.

⁽¹¹⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 15.

3.3 Pojavljajo se različne in nove oblike dela, zato je nujno izboljšati nemoteno prehajanje iz izobraževanja v svet dela, med delovnimi mesti in nalogami, hkrati pa zagotoviti spodbudne pogoje za samozaposlitev in podjetništvo. Spremembe v svetu dela morajo podpreti socialno zaščiteni, prožni in dobro delujoči trgi dela, skupaj s socialnim dialogom, usmerjenim v rezultate.

3.4 Konkurenca je ključna gonilna sila poslovnega razvoja. Trgovinske politike in predpisi EU morajo v okviru svojih pristojnosti podjetjem, ki tekmujejo z državami zunaj EU, zagotoviti pozitivne pogoje, ki spodbujajo dostojna delovna mesta z visokimi delovnimi standardi. Takšna ureditev mora ustrezati svojemu namenu in spodbujati podjetniškega duha in kulturo, ki je obenem tudi privlačna za mlade in zlasti ženske.

3.4.1 EESO se je seznanil s poročiloma OECD in Mednarodnega denarnega sklada (MDS) ⁽¹²⁾, ki sta opozorila na vse večjo koncentracijo industrije, tako proizvodnje kot nefinančnih storitev. Potrebne bodo nadaljnje raziskave, da bi razumeli, kar žene takšno tržno koncentracijo, zaradi katere utegne biti potrebna nova analiza politik na področju konkurence in mednarodne trgovine. Zlasti na tem področju trgovinska agenda ne sme ovirati politik, s katerimi se želi MSP dati boljše možnosti za vstop na trge (tudi z ambicioznimi evropskimi industrijskimi politikami), zlasti v digitalnem sektorju.

3.4.2 EU mora zagotoviti okolje, ki je naklonjeno zasebnim in javnim naložbam. Za to so potrebni stabilnost in predvidljivost, stabilno makroekonomsko okolje, trdna zaščita na področju pravic intelektualne lastnine in fiskalna odgovornost. Davčni sistem pa mora biti pravičen in hkrati spodbujati inovacije, podjetništvo, rast in ustvarjanje delovnih mest.

3.4.3 S trgovinsko in naložbeno politiko mora biti EU obenem še naprej pozorna na morebitne naložbe, ki so posledica goljufij ali izogibanja davkom.

3.4.4 Neposredne tuje naložbe so pomembne, saj podjetja vse pogosteje proizvodnjo selijo čim bližje končnim trgom, kar jim lahko tudi pomaga ohraniti konkurenčnost. EESO je izrazil zadovoljstvo ⁽¹³⁾ tudi z uredbo EU o trgovinski zaščiti glede nedavnih ukrepov za spremljanje vhodnih naložb v EU.

3.4.5 Letno poročilo OECD s statističnimi podatki glede neposrednih tujih naložb iz leta 2018 je pokazalo, da so se po davčni reformi v ZDA neposredne tuje naložbe na svetovni ravni zmanjšale za 27 %. V nekaterih državah EU (Luksemburg in Nizozemska) je bil upad izjemen. Posebno pozornost si torej zasluži razlikovanje med neposrednimi tujimi naložbami, ki so povezane z realnim gospodarstvom, in neposrednimi tujimi naložbami, ki izvirajo iz motivov, povezanih z goljufijami in izogibanjem davkom. EU se mora proti temu boriti na vseh ravneh.

3.5 Kot je Komisija poudarila v sporočilu „Trgovina za vse“, „[v]eč kot 600000 MSP, ki zaposlujejo več kot šest milijonov ljudi, neposredno izvažajo blago iz EU, ta [izvoz] pa predstavlja eno tretjino izvoza EU“ ⁽¹⁴⁾. Dodala je še, da jih „veliko več“ „izvažajo storitve“ ali pa so „dobavitelji drugih večjih družb“.

3.5.1 EESO je izrazil posebno zadovoljstvo z „[zavezanostjo] malim podjetjem, ki jih pri usmerjanju na nove trge čakajo večje ovire“. Za vsa prihodnja pogajanja so bile obljubljene posebne določbe za MSP ter redno pregledovanje ovir, s katerimi se soočajo MSP na določenih trgih. Tu velja omeniti tudi mnenje EESO ⁽¹⁵⁾ o vplivu čezatlantskega partnerstva za trgovino in naložbe na MSP.

3.5.2 Potencial in potrebe MSP je treba vključiti v vsa področja politike, da bi zagotovili njihov dostop do financiranja, drugih virov in trgov ter podprli njihove zmožnosti za razvoj glede na to, da imajo različne vrste podjetij različne potrebe, in na posebne pogoje, v katerih MSP delujejo (vključno s podeželskimi in obrobniimi območji).

4. Obravnava trgovinskih sporov

4.1 Lizbonska pogodba je EU podelila nove pristojnosti na področju naložb in jih povezala, tako da se njeno delo na področju trgovine in naložb navezuje na druga ključna področja, zlasti razvoj. Še vedno obstaja zaskrbljenost, da ni zadostnega upoštevanja trgovinskih učinkov v različnih generalnih direktoratih Komisije, vključno z DEVCO in EMPL.

⁽¹²⁾ OECD Productivity Working Papers, št. 18 (2019), *Industry Concentration in Europe and North America*, Pariz; World Economic Outlook Report, april 2019.

⁽¹³⁾ UL C 262, 25.7.2018, str. 94.

⁽¹⁴⁾ Glej opombo 3.

⁽¹⁵⁾ UL C 383, 17.11.2015, str. 34.

4.2 Poleg trgovinskih sporazumov „nove generacije“, začeni s sporazumom z Republiko Korejo, si je Komisija prizadevala tudi za pogajanja o celovitejših prostotrgovinskih sporazumih, tako z državami vzhodnega partnerstva kot z naprednejšimi trgovinskimi partnerji. Med temi sta bila Japonska in zlasti Celoviti gospodarski in trgovinski sporazum (CETA) s Kanado, ki ni samo odpravil tarif, ampak zajel tudi vrsto različnih vidikov, kot so pravila za storitve, odprava netarifnih ovir za trgovino in drugi s trgovino povezani vidiki, kot so naložbe in konkurenca ali regulativno sodelovanje.

4.2.1 Glede na tak razvoj dogodkov je po mnenju EESO poziv za stalni razvoj v prihodnost usmerjene napredne trgovinske agende vse bolj nujen. Pri takšnih celovitih trgovinskih pogajanjih je več možnosti, da se pojavijo spori na občutljivih področjih, kot so ohranjanje visokih standardov – zlasti glede varnosti hrane, varstva potrošnikov in dostojnih delovnih pogojev –, zavarovanje javnih storitev ali zagotavljanje spoštovanja pravic, povezanih z agendo trajnostne trgovine.

4.2.2 Ker sporazumi nove generacije močno presegajo tradicionalno zmanjšanje tarif, saj vključujejo tudi določanje pravil za vladne ukrepe, ki ne smejo vplivati na trgovino, se pojavljajo pomisleki, da se s tem omejuje manevrski prostor vlad za javne politike. Države nimajo samo pravice, da regulirajo, kot se jim zdi ustrezno, ampak je to tudi njihova dolžnost v javnem interesu. EESO poudarja, da v trgovinskih sporazumih ne sme biti določb, ki bi to omejile.

4.2.3 EESO je zapisal ⁽¹⁶⁾, da bo trgovinska politika EU „[obveljala] za uspešno, če bo Komisija lahko dokazala, da se okoljski, delovni in drugi standardi zaradi trgovinskih sporazumov ne znižujejo. Nasprotno, cilj teh sporazumov bi moralo biti izboljševanje teh standardov.“

4.3 Odprta mednarodna trgovina, ki temelji na pravilih, je bistvena za povečanje poslovnih priložnosti in zagotovitev poštenih pogojev za podjetja glede na njihove tuje tekmece. EU mora podpreti pravila STO, ki spodbujajo pravično trgovino, ki zagotavlja spoštovanje ciljev trajnostnega razvoja, in pokazati, da je vodilna na svetovni ravni tako v boju proti protekcionizmu in motnjam kot pri spodbujanju napredne in trajnostne trgovinske politike. EU in države članice bi morale v vseh različnih strukturah odborov STO uporabiti svoj vpliv in zmožnosti zagovornišva, zlasti pri novih področjih kot npr. trgovina in dostojno delo.

4.4 Trgovina je eden od najbolj ocenjevanih političnih procesov v Komisiji. Za širšo politično razpravo o vlogi trgovine in naložb pa je potrebna širša analiza, da bi bolje razumeli gonilne sile in gospodarski učinek trgovine ter njen potencialni prispevek k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja.

4.4.1 Tukaj bi morala imeti ključno vlogo politika ocenjevanja EU. GD za trgovino presoja učinek velikih trgovinskih pobud, pri tem pa uporablja različna orodja: ocene učinka in ocene učinka na trajnostni razvoj, ekonomske ocene rezultatov, doseženih s pogajanjem, in naknadne ocene.

4.4.2 Vprašanja glede metodologije in časovnega razporeda so ključna in treba bi jih bilo ponovno ovrednotiti. Uporabljeni izračunljivi model splošnega ravnotežja bi bilo treba ponovno oceniti glede na alternativne modele, vsebovati pa bi moral tudi širši sklop kazalnikov, ki bi merili učinek z vidika človekovih in delovnih pravic, podnebnih sprememb, biotske raznovrstnosti, potrošnikov in neposrednih tujih naložb. Preprosta primerjava stanja s trgovinskim sporazumom ali brez njega pa ni dovolj, saj ne daje kvalitativne ocene pogajalskih možnosti, zlasti glede trgovine in trajnostnega razvoja. Ocene učinka in ocene učinka na trajnostni razvoj morajo biti opravljene pravočasno, da lahko koristijo pogajalcem, ki bi jih lahko upoštevali pred pogajanjem in med njimi, ne pa predstavljene po koncu pogajanj.

4.4.3 Podpora uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja, kar je EESO že priporočil v mnenju o *osrednji vlogi trgovine in naložb pri uresničevanju in izvajanju ciljev trajnostnega razvoja* ⁽¹⁷⁾, bi morala dobiti osrednji pomen v ocenjevanju trgovinske politike EU.

4.4.4 EESO meni, da bi bilo za ocene učinka na trajnostni razvoj dragoceno posvetovanje s civilno družbo, in priporoča, da se ga vključi tudi v zgodnji postopek priprave mandata. Tudi delu ocenjevalne usmerjevalne skupine Komisije bi lahko koristilo vključevanje civilne družbe. Svetovalci potrebujejo zadostno neodvisnost in strokovno znanje, zlasti glede človekovih pravic in okoljskih vprašanj.

⁽¹⁶⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 123.

⁽¹⁷⁾ UL C 129, 11.4.2018, str. 27.

4.4.5 Kar zadeva trge dela, je potrebna podrobnejša analiza o morebitnih učinkih izpodrivanja, razvoju plač in varnosti zaposlitve. V zvezi z gospodarskim vplivom bi bilo treba pozornost nameniti ne le EU, ampak tudi, v kolikšni meri trgovina in naložbe omogočajo manj razvitim gospodarstvom, da povečajo svojo produktivnost in inovacije. Poleg tega bi bilo treba v primernih časovnih presledkih opraviti tudi bolj celovito študijo globalnega učinka trgovine.

4.4.6 Trgovina je vse pomembnejši element tako z geopolitičnega vidika kot v okviru gospodarske diplomacije. Zato se mora Evropska služba za zunanje delovanje bolj zavedati trgovine – trgovinske zadeve so očitno izpadle iz skupnega poročila „Povezovanje Evrope in Azije – gradniki strategije EU“⁽¹⁸⁾.

4.5 Pogajanja o čezatlantskem partnerstvu za trgovino in naložbe (sporazumu TTIP) z Združenimi državami Amerike so najprej izpostavila številne širše pomisleke javnosti in civilne družbe, ki pa so splošne narave. Komisija si je v trgovinskih pogajanjih prizadevala za politične zaveze, da se trgovina ali naložbe ne bi spodbujale z zmanjševanjem ravni zaščite ali da se zagotovijo jamstva, kot so posebne izjeme in pridržki, posebne klavzule o javnih monopolih ali zgodnja zavrnitev neresnih terjatev vlagateljev; EESO pa je zaprosil in še vedno prosi za dodatna pojasnila in jamstva v zvezi z različnimi zelo občutljivimi točkami.

4.5.1 Za ključni pomislek velja izpostavljenost javnih storitev v trgovinskem sporazumu zaradi liberalizacije trga in posebnih klavzul (obveznost mirovanja (angl. *standstill*) in povečanja/zmanjšanja (angl. *ratchet*)), ki določajo prihodnji manevrski prostor pogodbenic za uvedbo omejitev dostopa na trg in diskriminatornih ukrepov. EESO je v preteklosti pozdravil „željo, da se v sporazumih o prosti trgovini zavarujejo javne storitve, ki jo je v skladu s stališči EESO, Evropskega parlamenta in širše civilne družbe izrazila Komisija,“ vendar poudaril, „da bi bila uporaba pozitivnega seznama tako glede dostopa do trga kot nacionalne obravnave najboljši način za to“⁽¹⁹⁾.

4.5.2 Zaradi stalne možnosti spremembe vlade in posledične spremembe politike do javnih storitev bi bilo vsako prejšnje odpiranje v trgovinskem sporazumu „blokirano“. Koraka nazaj ni mogoče narediti. Zato lahko uvedne klavzule „mirovanja“ in „povečanja/zmanjšanja“ ogrozijo zlasti javne storitve, saj je njihovo področje uporabe ozko in dvoumno.

4.5.3 Ohranitev tega manevrskega prostora za javne politike je izjemno pomembna tudi zaradi vključevanja javnih naročil v trgovinske sporazume. Zato se je bilo po mnenju EESO pomembno zavzeti za „ohranitev možnosti, da naročniki v javnih razpisih uporabijo okoljska in socialna merila ter merila, povezana z delovno zakonodajo, kot sta obvezna skladnost s kolektivnimi sporazumi in njihovo spoštovanje“⁽²⁰⁾.

4.6 V zvezi z zaščito naložb se je EESO zavzel za „postopkovna jamstva zoper tožbe, usmerjene proti domači zakonodaji v javnem interesu, da se zagotovi pravica pogodbenic do urejanja s predpisi v javnem interesu, kot se jim zdi ustrezno, ki prevlada nad zaščito vlagatelja“⁽²¹⁾. V mnenju o *večstranskem sodišču za naložbe* je EESO izrazil mnenje, „da bi to lahko ustrezno dosegli le z vključitvijo izvetja na podlagi javnega interesa“, kar morajo „spremljati ustrezna jamstva, da ne bo prihajalo do zlorab iz protekcionističnih razlogov“. V širšem kontekstu mnenja o *specifičnih ključnih vprašanjih TTIP* je EESO zapisal, da „je treba v tem okviru izrecno omeniti kolektivne pogodbe, vključno s tristranskimi in splošnimi (*erga omnes*) sporazumi, da jih ne bi razlagali kot pogodbe, ki so v nasprotju z upravičenimi pričakovanji vlagateljev“⁽²²⁾.

4.7 Kmetijstvo in trgovina sta sicer v pristojnosti EU že več kot 40 let, vendar včasih med tema ključnima interesnima področjema ni komunikacije oziroma zanju ni uporabljen skupni pristop. EU se mora tudi upreti skušnjavi večjega popuščanja na področju kmetijstva, s katerim bi ogrozila domačo proizvodnjo.

4.7.1 V mnenju EESO o *kmetijstvu v trgovinskih pogajanjih*⁽²³⁾ je bilo poudarjeno, da naj bi se z dvostranskimi sporazumi „v partnerskih državah odpravila uporaba dvojnih standardov na področju kmetijstva, predvsem v povezavi s Sporazumom o uporabi sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov ter Sporazumom o tehničnih ovirah v trgovini“. Prav tako želi EU v skladu s cilji trajnostnega razvoja spodbujati svoje okoljske, socialne in širše standarde trajnostnega razvoja. EU (in drugi) morajo sprejeti zavezujoče obveze za krepitev zmogljivosti, da manj razvitim državam pomagajo izpolniti te standarde, na primer s pomočjo za vzpostavitev sprejemljivega veterinarskega sistema certificiranja, pri čemer so standardi glede varnosti hrane bistvenega pomena.

⁽¹⁸⁾ Glej opombo 4.

⁽¹⁹⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 123.

⁽²⁰⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 15.

⁽²¹⁾ UL C 110, 22.3.2019, str. 145.

⁽²²⁾ UL C 487, 28.12.2016, str. 30.

⁽²³⁾ UL C 173, 31.5.2017, str. 20.

4.7.2 Ponovno je treba preučiti in oživiti večstranski pristop k trgovini s kmetijskimi proizvodi. „Pristop iz Dohe“ kot koncept STO za trgovinski dialog med razvitimi državami in državami v razvoju je treba ohraniti in okrepiti, pri tem pa je treba spoštovati načelo prehranske suverenosti za vse. V istem mnenju je bilo poudarjeno, da je EU primerna za vodilno in proaktivno vlogo pri spodbujanju novega uravnoteženega pristopa nenazadnje zato, ker si nekatera „naglo razvijajoča se gospodarstva bistveno ne prizadevajo zagotoviti pomoč drugim, ki v razvoju še bolj zaostajajo“.

4.8 V mnenju o *reformi STO* je EESO ocenil, „da je bistveno, da se previdnostno načelo, kakor je zapisano v ustanovnih pogodbah EU, ustrezno zaščiti tudi na mnogostranski ravni in da se ga v celoti formalno prizna, da se zagotovi višja raven zaščite s preventivnim sprejemanjem odločitev v primeru tveganja za zdravje ljudi ali okolje. Glede na pomen tega načela bi morala EU poskrbeti, da se bo v vseh svojih trgovinskih pogajanjih močno zavzemala zanj.“⁽²⁴⁾

4.9 V sporočilu „Trgovina za vse“ je posebej poudarjeno zaupanje potrošnikov v varne proizvode, smernice OZN o varstvu potrošnikov pa omogočajo veliko širše razumevanje, vključno z zaščito zasebnosti potrošnikov, njihovimi pravicami na področju e-trgovanja in pravico do učinkovitega uveljavljanja pravic. Glede na vpliv liberalizacije trgovine na potrošnike je EESO v mnenju o *poglavjih o trgovini in trajnostnem razvoju v prostotrgovinskih sporazumih* zapisal, da „v okviru za trgovino in trajnostni razvoj [želi] videti posebno poglavje o trgovini in potrošnikih, ki bi vključevalo ustrezne mednarodne potrošniške standarde in okrepilo sodelovanje na področju uveljavljanja pravic potrošnikov“⁽²⁵⁾.

4.10 V razmisleku Komisije o izkoriščanju globalizacije iz leta 2017 so opredeljene številne posledice neupravljene globalizacije, zlasti vse večje neenakosti. Koristi trgovine se nikoli ne porazdelijo enakomerno. Trgovinska in naložbena politika EU mora obravnavati vse pomembnejše posledice odpiranja trga ter čim bolj omejiti negativne učinke, vključno s socialnimi stroški in stroški prehoda.

4.10.1 V sporočilu „Trgovina za vse“ je bilo tudi prvič priznано, da lahko trgovina prinese „začasen negativen vpliv na nekatere regije in delavce, če se konkurenca izkaže za premočno za nekatera podjetja“, in poudarjeno, da „taka sprememba ni majhna za ljudi, na katere neposredno vpliva“. Pri tem je pomemben Evropski sklad za prilagoditev globalizaciji, ki je v letih 2013 in 2014 pomagal več kot 27600 delavcem⁽²⁶⁾. Zato EESO meni, da je pomembno, da se v prihodnjih večletnih finančnih okvirih predvidijo zadostna finančna sredstva, neposredno povezana s trgovinskimi učinki, in da se ponovno preučijo vsi omejujoči pogoji in merila za njegovo uporabo. Za boljše predvidevanje in spremljanje sprememb v zvezi s prestrukturiranjem so za pravičen prehod nujne dejanske pravice delavcev do obveščnosti, posvetovanja in kolektivnega pogajanja.

4.11 EESO poziva tudi k zagotavljanju močnejše zaščite pred nepošteno trgovinsko konkurenco za občutljive sektorje, tako da se standardi Mednarodne organizacije dela (MOD) vključijo v merila za njihovo ocenjevanje. V nedavnem mnenju o metodologiji instrumentov trgovinske zaščite⁽²⁷⁾ se je zavzel za enake konkurenčne pogoje med proizvajalci izvozniki iz evropskih in tretjih držav. Pri tem je pozdravil „namero Komisije, da se uporabijo posebna merila za ugotavljanje, ali so razmere na trgu znatno izkrivljene“, vendar ugotovil, „da bi bilo treba obravnavati tudi spoštovanje standardov MOD in zahteve iz večstranskih okoljskih sporazumov“.

4.12 V zvezi s trdno zavezo Evropske komisije, da s trgovinskimi pogajanjimi okrepi določbe o delu, je EESO pozval k temu, da „bi morale partnerske države pred sklenitvijo trgovinskega sporazuma dokazati, da v celoti spoštujejo osem temeljnih konvencij Mednarodne organizacije dela“. „Če partnerska država teh konvencij ne ratificira ali jih ne izvaja ustrežno oziroma ne dokaže enakovredne ravni zaščite, EESO priporoča, da se določi časovni načrt izpolnjevanja trdnih zavez, ki se vključijo v poglavje o trgovini in trajnostnem razvoju, s čimer se zagotovi njihova pravočasna uresničitev“⁽²⁸⁾. EU mora spodbujati tudi izvajanje in uveljavljanje najnovejših standardov MOD, da bi zagotovila resnično enake konkurenčne pogoje za podjetja iz EU v tujini in podprla cilj trajnostnega razvoja št. 8 o dostojnem delu.

4.13 Trgovinska politika mora okrepiti tudi pobude za družbeno odgovornost podjetij. Podjetja morajo prevzeti odgovornost na vseh stopnjah dobavne verige. To bi po drugi strani pozitivno upravičevalo obstoj podjetja ter do najvišje mere povečalo inovacije in vzdržno gospodarsko rast. Dosledno izvajanje odgovornega ravnanja podjetij je pomembno za krepitev svetovnega trgovinskega položaja EU in za pomoč pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja. EU bi morala v vseh sporazumih o prosti trgovini vztrajati, da bi morala vsaka podpisnica dejavno spodbujati podjetja k spoštovanju smernic OECD za večnacionalna podjetja⁽²⁹⁾. EESO priznava pomen vladnega izvrševanja pravil trga dela, vključno z inšpekcijskimi pregledi, zato se zavzema za to, da se v trgovinskih sporazumih zahteva, da vlade na nacionalni in lokalni ravni v celoti odigrajo svojo vlogo.

⁽²⁴⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 15.

⁽²⁵⁾ UL C 227, 28.6.2018, str. 27.

⁽²⁶⁾ Sporočilo za javnost Evropske komisije, julij 2015.

⁽²⁷⁾ UL C 209, 30.6.2017, str. 66.

⁽²⁸⁾ UL C 227, 28.6.2018, str. 27.

⁽²⁹⁾ Smernice OECD za večnacionalna podjetja, 2011.

4.1.3.1 Več vlad pripravlja lastne ustrezne zakone in instrumente, najnovejša primera sta francoski zakon o dolžnosti čuječnosti podjetij in nizozemski predlog zakona o potrebni skrbnosti glede dela otrok. Kanada je okrepiła svojo strategijo za družbeno odgovornost podjetij, pri čemer se je osredotočila na ravnanje kanadskih podjetij v tujini in oblikovala večstransko svetovalno telo. Aprila 2019 je bil imenovan prvi kanadski varuh človekovih pravic za odgovornost podjetij, katerega naloge so pregled in javno poročanje o domnevnih kršitvah človekovih pravic zaradi dejavnosti kanadskih podjetij v tujini v sektorjih rudarstva, nafte, plina in oblačil, ter tudi podajanje priporočil za trgovinske ukrepe podjetjem.

4.1.4 Po mnenju EESO je EU v edinstvenem položaju, da prevzame vodilno vlogo na področju potrebne skrbnosti, predvsem zaradi vse večjih globalnih dobavnih in vrednostnih verig. Prostovoljni in zavezujoči ukrepi niso medsebojno izključujoči, ampak se morajo med seboj dopolnjevati. V tem okviru je EESO seznanjen z delom v zvezi s tako imenovano zavezujočo pogodbo OZN, o kateri trenutno razpravljajo članice OZN in s katero naj bi se kodificirale pravno zavezujoče mednarodne obveznosti na področju človekovih pravic za dejavnosti nadnacionalnih družb, in pozdravlja tekoče delo EESO za pripravo mnenja na lastno pobudo REX/518. EESO poziva Komisijo, naj po zgledu nekaterih držav članic, ki so že uzakonile dolžnost skrbnega ravnanja, predlaga evropsko zakonodajo na tem področju.

5. Trgovina in trajnostni razvoj: uresničiti je treba cilje trajnostnega razvoja in Pariškega sporazuma

5.1 EESO je v svojem mnenju o sporočilu „*Trgovina za vse*“⁽³⁰⁾ pozdravil predvsem, da EU namenja velik poudarek trajnostnemu razvoju, zlasti na področju človekovih in socialnih pravic ter okolja. V mnenju o *poglavjih o trgovini in trajnostnem razvoju v prostotrgovinskih sporazumih*⁽³¹⁾ je EESO pozval Komisijo, „naj bo v svojem pristopu ambicioznejša, zlasti v zvezi s krepitvijo učinkovite izvršljivosti zavez iz poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju, ki je za EESO ključnega pomena. Poglavjem o trgovini in trajnostnem razvoju je treba dati enak pomen kot poglavjem o trgovinskih, tehničnih ali tarifnih vprašanjih.“

5.1.1 Glede tega EESO zlasti pozdravlja nedavno napoved prihodnje predsednice Komisije, da bo imenovala odgovorno osebno za trgovino, ki bo pristojna za spremljanje in izboljšanje spoštovanja naših trgovinskih sporazumov, brez učinka na splošno odgovornost komisarja, pristojnega za trgovino. Pri tem je ključno, da ta oseba dobi široke pristojnosti z enako težo in enako učinkovitostjo, da bodo zajete vse zaveze v okviru prostotrgovinskih sporazumov, zlasti tiste, ki so povezane s poglavji o trgovini in trajnostnem razvoju ter socialnimi in okoljskimi temami, ki se pojavljajo v povezavi z drugimi poglavji v trgovinskih in naložbenih sporazumih. Ta funkcija mora tudi vključevati objektivni postopek odločanja na podlagi pravočasnih in učinkovito uvedenih preiskav, podprt z ustreznimi viri. V njem morajo imeti jasno vlogo priznani deležniki, tako pri vlaganju pritožb kot tudi sodelovanju v morebitnih nadaljnjih javnih predstavitev. Poleg tega je potrebno temeljito poročanje Evropskemu parlamentu in Svetu, pri čemer je treba poskrbeti za dobro opredeljeno vlogo EESO in ustreznih notranjih svetovalnih skupin ter stalno vključevanje civilne družbe.

5.2 EU je v vsakega od svojih novih prostotrgovinskih sporazumov „nove generacije“ po letu 2010 vključila posebno poglavje o trgovini in trajnostnem razvoju. To vključuje tudi dejavno nadzorno vlogo civilne družbe obeh strani.

5.2.1 EESO meni, da je konstruktiven dialog s civilno družbo o trgovinski in naložbeni politiki bistven element, in ponavlja svoj poziv k nadaljnji krepitvi njegove vloge. EESO je v mnenju o *vlogi notranjih svetovalnih skupin*⁽³²⁾ poudaril to sodelovanje in zahteval njegovo razširitev, da bi zajemalo vse vidike trgovinskega sporazuma, prednostno pa bi se osredotočilo na njihov učinek na zaveze o trgovini in trajnostnem razvoju.

5.2.2 EESO je že priporočil ne samo, da bi morali vsi prihodnji mandati za poglavja o trgovini in trajnostnem razvoju vsebovati posebno klavzulo o promociji ciljev trajnostnega razvoja⁽³³⁾, ampak tudi, da bi morali zdaj, po sprejetju Pariškega sporazuma, zajeti tudi boj proti segrevanju planeta.

5.3 Tako 17 ciljev trajnostnega razvoja, ki so osrednji del celovite „agende OZN za trajnostni razvoj do leta 2030“, kot Pariški sporazum o podnebnih spremembah⁽³⁴⁾ morajo ostati globalne prednostne naloge. Trgovina in naložbe morajo imeti pri tem ključno podporno vlogo. Precejšen izziv pa bo v EU doseči ogljično nevtrarno gospodarstvo do leta 2050.

⁽³⁰⁾ Opomba 16.

⁽³¹⁾ UL C 227, 28.6.2018, str. 27.

⁽³²⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 28.

⁽³³⁾ Opomba 16.

⁽³⁴⁾ Konferenca pogodbenic Okvirne konvencije OZN o spremembi podnebja v Parizu (COP 21 UNFCCC).

5.3.1 Vse to bo imelo daljnosežne učinke na trgovino, trgovinski tokovi pa bodo imeli nanje povraten vpliv, tako v EU kot na svetovni ravni. Pariški sporazum in agendo ciljev trajnostnega razvoja je treba pomembno vključiti v vse prihodnje trgovinske politike, prakse in pogajanja. Konferenca OZN za trgovino in razvoj (UNCTAD) ⁽³⁵⁾ je ocenila, da bo za uresničitev ciljev trajnostnega razvoja potrebnih dodatnih 7 bilijonov USD, od katerih bo vsaj tretjino moral prispevati zasebni sektor. Tudi javna sredstva bodo bistvena za izvajanje in financiranje ciljev trajnostnega razvoja. Kot je že izpostavil generalni direktor STO, so razvojni cilji tisočletja že pokazali „potencial za preoblikovanje, ki ga ima trgovina“ ⁽³⁶⁾.

5.3.2 Po drugi strani pa bodo potrebne pomembne regulativne spremembe, da se doseže uspešen energetski prehod in nujna svoboda za uresničevanje ciljev iz Pariškega sporazuma. V mnenju o *večstranskem sodišču za naložbe* se je EESO zavzel za „določbo o hierarhiji pravnih aktov, ki zagotavlja, da v primeru kakršnega koli neskladja med mednarodnim sporazumom o naložbah in kakršnim koli mednarodnim okoljskim ali socialnim sporazumom ali sporazumom o človekovih pravicah, ki zavezuje eno pogodbenico, udeleženo v sporu, prevladajo obveznosti iz mednarodnega okoljskega ali socialnega sporazuma ali sporazuma o človekovih pravicah, da se prepreči prednost sporazumov med vlagatelji“ ⁽³⁷⁾.

5.4 EESO je v preteklosti že ugotovil ⁽³⁸⁾, da je EU „v izredno dobrem položaju za spodbujanje uresničevanja ciljev trajnostnega razvoja“, saj „s svojo verodostojnostjo lahko uspešno prevzame vlogo povezovalke med razvitimi državami in državami v razvoju“. Kljub temu pa je pozval, da se je treba „bolj osredotočiti na polno vključitev ciljev trajnostnega razvoja, v okvir evropskih politik in sedanje prednostne naloge Komisije“, skupaj z državami članicami, kjer je to potrebno“.

5.4.1 EESO je že poudaril, da bo imela trgovina s kmetijskimi proizvodi ⁽³⁹⁾ še posebej pomembno vlogo pri uresničevanju enajstih od teh ciljev. V novejšem mnenju o *povezovanju Evrope in Azije* ⁽⁴⁰⁾ je poudaril, „da je treba nujno vzpostaviti formalno povezavo med [kitajsko] pobudo En pas, ena pot in cilji trajnostnega razvoja,“ in znova naštel devet najbolj relevantnih ciljev trajnostnega razvoja.

5.5 Vsaj 13 ciljev trajnostnega razvoja se nanaša na podnebne spremembe. Pariški sporazum pa je prvi celovit podnebni sporazum na svetu. Če so cilji trajnostnega razvoja načrt za naslednjo generacijo, je to načrt za prihodnost našega planeta. Splošno sprejeto je, da bi imelo povečanje povprečne globalne temperature za več kot 2 °C nad predindustrijsko ravno katastrofalne posledice. Države, ki jih bo to najverjetneje prizadelo, bodo tudi najmanj sposobne obvladovati potrebne spremembe.

5.5.1 Večji trgovinski tokovi bodo logično pomenili dodatno povečanje prometa, pri katerem so emisije toplogrednih plinov že zdaj visoke. Promet ustvari za 24 % vseh emisij CO₂ in je edini sektor, v katerem emisije še vedno naraščajo: do leta 2030 naj bi jih bilo za 40 % vseh emisij. Ker mednarodni letalski in ladijski promet nista neposredno vključena v Pariški sporazum, je vse načine prevoza nujno obravnavati v okrepljeni politiki o pravičnem in trajnostnem prometu, v katero bi bili vključeni tudi drugi akterji v dobavni verigi, kot so proizvajalci energije in proizvajalci originalne opreme.

5.5.2 V ločenem mnenju o *vlogi prometa* je EESO poudaril, da „se promet v zvezi s cilji trajnostnega razvoja sooča z mnogimi izzivi, kot so zmanjšanje podnebnega in okoljskega vpliva, izboljšanje prometnih sistemov in prometne varnosti ter reševanje vprašanj glede delovnih mest in dostojnega dela“ ⁽⁴¹⁾. EESO se zdaj zavzema tudi za vzpostavitev politične povezave s trgovino in naložbami.

5.6 Ta splošni pomislek je privedel do uveljavljanja koncepta „krožnega gospodarstva“, opisanega kot gospodarski sistem, katerega cilj je čim bolj zmanjšati odpadke in čim bolj izkoristiti vires. Cilj krožnega gospodarstva je zmanjšati uporabo virov in odpadke ter tudi emisije in uhajanje energije. To je mogoče doseči z regenerativnim pristopom, ki temelji na trajnem oblikovanju, vzdrževanju, popraviljanju, ponovni uporabi, ponovni izdelavi, obnovi in recikliranju.

5.6.1 Mnogi menijo, da trajnostni svet ne bi smel pomeniti zmanjšanja kakovosti življenja potrošnikov, da ga lahko dosežemo brez izgube prihodkov in brez dodatnih stroškov ter da so lahko krožni poslovni modeli enako donosni kot linearni modeli.

⁽³⁵⁾ Sporočilo za javnost UNCTAD WIF, Ženeva, 14. oktober 2014, pozneje ponovljeno.

⁽³⁶⁾ Govor v OZN, 21. september 2016.

⁽³⁷⁾ UL C 110, 22.3.2019, str. 145.

⁽³⁸⁾ Glej opombo 17.

⁽³⁹⁾ Glej opombo 23.

⁽⁴⁰⁾ UL C 228, 5.7.2019, str. 95.

⁽⁴¹⁾ UL C 367, 10.10.2018, str. 9.

5.6.2 Kljub temu pa se v zvezi s tem pojavlja nekaj vprašanj, zlasti za panoge EU, ki so intenzivne glede na porabo virov in energije in se zato soočajo z osnovno težavo. Imajo pomembno, strateško vlogo v industrijskih vrednostnih verigah v EU. Namen politike na področju podnebnih sprememb je zmanjšati emisije toplogrednih plinov (tako iz zgorevanja fosilnih goriv kot iz industrijskih procesov) – sedanji cilj EU je, da se do leta 2050 doseže ogljična nevtralnost –, stroški energije v panogah, ki so intenzivne glede na porabo virov in energije, pa predstavljajo zelo velik delež njihovih celotnih stroškov: 25 % za jeklo, 22–29 % za aluminij ⁽⁴²⁾ in 25–32 % za steklo ⁽⁴³⁾. To težavo je EESO podrobneje obravnaval v ločenem mnenju ⁽⁴⁴⁾.

5.6.3 Selitev virov CO₂ in s tem naložb se pojavi, ko višja cena v EU povzroči izgubo tržnega deleža in s tem povezanih delovnih mest. V takem primeru se emisije toplogrednih plinov preprosto prenesejo s proizvajalcev v EU na proizvajalce drugod po svetu (ki so pogosto energijsko manj učinkoviti), pri čemer to (v najboljšem primeru) ne vpliva na svetovne emisije toplogrednih plinov.

5.6.4 Za blažitev je mogoče uvesti prilagoditvene ukrepe na mejah, kjer lahko države naložijo davek na uvoz blaga in povrnejo davek na izvoz blaga: STO te ukrepe sprejema kot zakonite, če so izpolnjeni nekateri pogoji.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽⁴²⁾ A. Marcu, W. Stoefs: *Study on composition and drivers of energy prices and costs in selected energy-intensive industries* (Študija sestave in dejavnikov cen energije ter stroškov v izbranih energetske intenzivnih panogah), CEPS, 2016, na voljo na: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20355>.

⁽⁴³⁾ C. Egenhofer, L. Schrefler: *Study on composition and drivers of energy prices and costs in energy-intensive industries. The case of the flat glass industry* (Študija sestave in dejavnikov cen energije ter stroškov v energetske intenzivnih panogah. Primer industrije ravnega stekla), CEPS, 2014.

⁽⁴⁴⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 59.